

Asia: VM/1076/03.01.01/2019 VM056:00/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kansallisarkisto pitää asetusta turvallisuusluokiteltavista asiakirjoista tärkeänä ja pääosin hyväksyttävissä olevana.

Asetusluonnoksessa asiakirjojen turvallisuusluokituksen merkintätapojen lähtökohtana on selkeästi nähtävissä perinteinen kirjetyyppinen asiakirja, jossa (yhtä asiaa koskevat) tiedot kirjoitetaan paperille kirjeen tai muistion muotoon taikka tiedostoksi tekstinkäsittelyohjelmalla. Valtaosin turvallisuusluokiteltavat asiakirjat varmaan ovatkin tällaisia, mutta niiden joukossa on tai saattaa olla myös tietokanta- tai muita vastaavia toteutustapoja, joihin asetuseronnoksessa edellytetyn merkinnän tekeminen ei onnistu yhtä helposti, kun niihin on vaikeaa tehdä merkintää myöskään asiakirjaan liitettävään erilliseen asiakirjaan.

Asetuseronnoksessa ei oteta merkinnän suhteen mitään kantaa asiakirjan metatietoihin. Tietojärjestelmässä käsiteltävän asiakirjan suojaus ja käytettävyys on pitkälti riippuvainen siihen liitetyistä metatiedoista. Saattaa to-sin olla, että asetuseronnoksessa on lähdetty siitä, että tietojärjestelmässä käsitellään vain turvallisuusluokiteltua aineistoa, joten yksittäisen asiakirjan suojaukseen ei tarvitse sen takia kiinnittää huomiota.

Asetuksen perusteella ei ole täysin selvää, että sovelletaanko asetusta arkistoituihin tietoihin. 15§:ssä todetaan, että turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen arkistoinnista säädetään arkistolaisissa.

Asetuseronnoksesta (5 §) saa kuvan, ettei asiakirjaa saa antaa ulkopuoliselle, ellei turvallisuusluokittelumerkintää ole poistettu. Asetuseronnoksen vaatimus merkinnän poistamisesta tai muuttamisesta tehtävästä merkinnästä merkitsee Kansallisarkistolle pysyvästi säilytettävien asiakirjojen lopullisena sijoituspaikkana runsaasti työtä, ellei alkuperäisiä (vanhentuneita) merkintöjä ”kumota” siinä vaiheessa, kun asiakirjat siirretään Kansallisarkistoon. Asetuseronnoksen mukaan merkinnän asianmukaisuus on tarkistettava vasta viimeistään silloin, kun viranomaisella on annettu asiakirjan ulkopuoliselle. Viranomaisten välisiä luovutuksia vaatimus ei koske.

Toisaalta saman pykälän toisen momentin perusteella mitä ilmeisimmin Kansallisarkisto voisi omatoimisesti poistaa tälle luovutetun asiakirjan turvallisuuksiluokituksen, jos asiakirjan salassapitoaika on umpeutunut ("jollei ole selvää, ettei perusteita turvallisuusluokituksen käytölle enää ole").

Jos Kansallisarkistoon siirretään asiakirja, jonka turvaluokitus on vielä voi-massa, jää jossain määrin epäselväksi, miten asetusluonnoksen 6 §:n pykälän soveltaminen suhtautuu julkisuuslain 27 §:ään.

Kaikkiaan asetusluonnoksessa kuten muussakin julkisuuslainsäädännössä keskitytään melko täydellisesti nykyhetkeen, uusiin asiakirjoihin. Niissä ei juuri oteta huomioon ajan kulumisen vaikutusta säädösten soveltamiseen, mikä Kansallisarkiston näkökulmasta on toisinaan haasteellista.

Asetusluonnoksen 7 §:n määräykset monitasoisesta suojaamisesta jäävät varsin yleiselle tasolle. Kansallisarkiston näkemyksen mukaan riskiarviointiin perustuvassa lähestymistavassa on riskinsä erilaisten arviointien ja arviointitapojen sekä osaamisen kannalta. Riskiperustaisen lähestymistavan kannalta tarkentavat ohjeet ovat erityisen tärkeitä, jotta harkintavallan rajat supistuvat ja yhtäältä asiaa ei toteuteta liian vähäisesti tai toisaalta turhia kustannuksia synnyttävällä turhan tarkalla suojaustasolla.

Asetusluonnoksen 8 §:n osalta kysymyksiä herättää se kuinka viranomaisen tulee osoittaa 1 momentin mukaisten selvitysten antaminen. Momentissa 3 todetaan, että on pidettävä huolta, että se jolla ei ole enää oikeutta työ-tehtäviensä perusteella asiakirjojen käsittelyyn, palauttaa asiakirjat tai tuhoaa ne asianmukaisesti. Kansallisarkisto pitää vaarallisena tuhoamista koskevaa mainintaa, sillä tuhoaminen voi tulla kyseeseen vain, jos siihen on viranomaisen lupa. Riski on, että työntekijä esimerkiksi itsenäisesti tuhoaisi tietoa, joka olisi pysyvästi säilytettävää.

Asetusluonnoksen 15 §:n määräykset ja erityisesti liitemuistion sanamuodot asiakirjan tuhoamisesta ovat jossain määrin ongelmallisia, sillä niistä ei selkeästi käy ilmi, että muut kuin pysyvään säilytykseen määrätyt/arkistoitavat asiakirjat olisi tuhottava viipymättä säilytysajan päättymisen jälkeen.

Voimaantulo ja siirtymäsäännöksessä todetaan esimerkiksi, että arkistoitujen asiakirjojen osalta on turvallisuusluokittelua koskevan merkinnän tarvetta arvioitava siinä vaiheessa, kun valtionhallinnon viranomainen ottaa asiakirjan uudelleen käsittelyyn. Perusteluissa ei esitetä asialle lisätietoja, joten Kansallisarkisto pitää tärkeänä selvittää kyseisen lainkohdan käytännön soveltamista siltä osin kuin kyse on siitä mitä tarkoittaa arkistoidun tiedon uudelleen käsittely. Arkistoitua tietoa käytetään yleensä esimerkiksi tutkimustarkoituksiin.

Happonen Päivi
Kansallisarkisto

Lepistö Raimo
Kansallisarkisto